

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده حقوق و الهیات
مرکز تهران جنوب

پایان نامه برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد
رشته حقوق، گرایش حقوق بین الملل

عنوان:

پیمان‌های دفاع جمعی و اصل عدم مداخله

سید محمد جعفر تقوی سوق

استاد راهنما:

دکتر علی توکلی طبسی

استاد مشاور:

دکتر موسی عاکفی قاضیانی

اسفند ۱۳۹۲

تقدیم به پدرم
کوهی استوار و حامی من در طول تمام
زندگی

تقدیم به مادرم
سنگ صبوری که الفبای زندگی به من
آموخت

تقدیم به همسرم
که در سایه همیاری و همدلی او به این منظور
نائل شدم.

تقدیم به دلبندم
امید بخش جانم که آسایش او آرامش من
است.

تشکر و قدردانی:

به مصداق «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» بسی شایسته است از استاد فرهیخته و فرزانه جناب آقای **دکتر علی توکلی طبری** که با کرامتی چون خورشید، سرزمین دل را روشنی بخشیدند و گلشن سرای علم و دانش را با راهنمایی های کار ساز و سازنده بارور ساختند، تقدیر و تشکر نمایم.

و همچنین از استاد معظم و گرانقدر جناب آقای دکتر موسی عاکفی قاضیانی که با بذل محبت و عنایتی خاص، مشاوره این تحقیق را پذیرا شدند، تشکر و قدردانی بی شائبه خود را اعلام می دارم.

«و یزکیهم و یعلمهم الكتاب و الحکمه»

معلما مقامت ز عرش برتر باد
همیشه توسن اندیشه ات مظفر باد

به نکته های دلاویز و گفته های بلند
صحیفه های سخن از تو علم پرور باد

و همچنین از برادرم سید اسماعیل تقوی سوق

چکیده

اصل عدم مداخله عنوان یک قاعده مهم نظام دهنده روابط بین‌الملل که هم مبنای عرفی و هم مبنای قراردادی دارد و مانع عمده‌ای در راه هر نوع مداخله محسوب می‌شوند. اصل عدم مداخله در امور داخلی دولت‌ها، به عنوان اصلی بنیادین در حقوق بین‌الملل، مبتنی بر حاکمیت، برابری و استقلال سیاسی دولت‌ها است. این اصل تکلیفی حقوقی بر دولت‌ها برای خودداری از دخالت در امور داخلی یکدیگر تحمیل می‌کند. امروزه با تحولات سیاسی و حقوقی صورت گرفته اصل «عدم مداخله» تا حد زیادی نسبت به معنای آن در سده‌های گذشته تغییر محتوا یافته است گاهی این مداخلات توسط پیمانهای دفاع جمعی صورت می‌پذیرد. اما برخی مواقع مداخلاتی توسط این پیمان‌ها صورت می‌پذیرد که با توجه به مقتضیات زمان و حقوق موضوعه و عرفی می‌تواند مشروع و یا غیرمشروع باشد. در این تحقیق نگارنده سعی کرده پس از ذکر مفاهیم اولیه مربوط به مداخله و اصل عدم مداخله، پیمان‌های دفاع جمعی، موارد مداخله‌ی پیمان‌های دفاع جمعی مورد نقد و بررسی قرار گرفته و مشروعیت یا عدم مشروعیت مداخلات در آن ارزیابی گردیده است.

کلمات کلیدی: اصل عدم مداخله، پیمان دفاع جمعی، ناتو، امنیت جمعی، منشور ملل متحد

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	چکیده
۱	مقدمه
۳	فصل اول: کلیات تحقیق
۴	۱- کلیات تحقیق
۴	۱-۱- سئوالات تحقیق
۴	۱-۲- بیان مسأله
۶	۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق
۶	۱-۴- اهداف تحقیق
۷	فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق
۸	۱-۵- پیشینه تحقیق
۱۰	فصل سوم: روش تحقیق
۱۱	۱-۶- روش تحقیق
۱۱	۱-۶-۱- نوع روش تحقیق
۱۱	۱-۶-۲- روش گردآوری اطلاعات
۱۱	۱-۶-۳- سازماندهی تحقیق (پلان)
۱۲	فصل چهارم: یافته های تحقیق
۱۳	بخش اول: مداخله و اصل عدم مداخله
۱۴	۱- اصل عدم مداخله در حقوق بینالملل
۱۴	مقدمه
۱۵	۱-۱- مفهوم مداخله
۱۷	۱-۱-۱- عناصر مداخله
۱۷	۱-۱-۱-۱- نفوذ در امور کشور مستقل دیگر
۱۸	۱-۱-۱-۲- اجبار
۱۸	۱-۱-۱-۳- تحمیل ارادهی مداخله گر
۱۹	۱-۱-۱-۴- مداخله بدون مدرک یا حق قانونی

۱۹	۱-۲-۱- قلمرو مفهوم مداخله
۲۱	۱-۲- مفهوم اصل عدم مداخله
۲۳	۱-۳- منابع و دامنه اصل عدم مداخله
۲۴	۱-۳-۱- منابع اصل عدم مداخله
۲۵	۱-۳-۲- دامنه اصل عدم مداخله
۲۸	۱-۴- مبانی اصل عدم مداخله
۲۸	۱-۴-۱- از دیدگاه عرف بینالمللی
۲۹	۱-۴-۲- اسناد و معاهدات بین المللی
۳۲	۱-۴-۳- رویه‌ی قضایی بین المللی
۳۴	۱-۴-۴- دکترین
۳۵	۱-۶- تحولات اصل عدم مداخله
۳۹	۱-۷- اصول مرتبط با اصل عدم مداخله
۳۹	۱-۷-۱- اصل منع توسل به زور
۳۹	۱-۷-۱-۱- دکترین و دیدگاه‌های حقوقدانان
۴۳	۱-۷-۱-۲- اسناد و مقررات بین المللی
۴۵	۱-۷-۱-۳- رویه‌های قضایی بین المللی
۴۶	۱-۷-۱-۲- اصل احترام به حاکمیت کشورها
۴۸	۱-۷-۱-۳- اصل تعیین سرنوشت
۴۹	۱-۷-۱-۴- اصل تساوی کشورها
۵۰	۱-۸- مستثنات اصل عدم مداخله
۵۱	۱-۸-۱- مداخله بر اساس مجوز شورای امنیت سازمان ملل متحد
۵۶	۱-۸-۲- مداخله بشر دوستانه
۶۰	۱-۸-۲-۱- مداخله دموکراتیک
۶۲	۱-۸-۱-۲- کمک به شورشیان و مداخله بشر دوستانه
۶۳	۱-۸-۱-۳- مداخله و مساعدت
۶۴	۱-۸-۱-۴- حق دفاع مشروع دسته جمعی
۶۸	بخش دوم: ماهیت حقوقی پیمانهای دفاع جمعی و ارزیابی مداخلات انجام شده

۶۹	۱- پیمانهای دفاع جمعی
۶۹	۱-۱- ظهور پیمانهای دفاع جمعی
۷۳	۱-۱-۱- کارایی پیمانهای دفاعی
۷۸	۲-۱-۱- ماهیت حقوقی پیمان های دفاع جمعی
۸۶	۲-۱- مبانی حقوقی، سیاسی برخی از مهمترین پیمان های دفاع جمعی
۸۶	۱-۲-۱- سازمان آتلانتیک شمالی (ناتو)
۸۷	۱-۲-۱-۱- تاریخچهی تأسیس ناتو
۹۲	۲-۱-۲-۱- ناتو و تحولات (تغییر استراتژی)
۹۵	۲-۱-۲-۱- اهداف و تعهدات سازمان پیمان آتلانتیک شمالی
۹۷	۳-۱-۲-۱- اهداف سازمان ناتو
۹۸	۴-۱-۲-۱- بررسی امکان مداخله در بندهای پیمان ناتو
۱۰۰	۵-۱-۲-۱- ماهیت حقوقی پیمان ناتو
۱۰۱	۲-۲-۱- پیمان ورشو
۱۰۲	۱-۲-۲-۱- تاریخچه و اهداف تأسیس پیمان ورشو
۱۰۳	۲-۲-۲-۱- سازماندهی و تشکیلات پیمان ورشو
۱۰۴	۳-۲-۲-۱- مفاد پیمان ورشو
۱۰۴	۴-۱-۲-۱- پیمان ورشو و مداخله
۱۰۵	۵-۲-۲-۱- انحلال پیمان ورشو
۱۰۶	۳-۲-۱- شورای همکاری خلیج فارس
۱۰۹	۱-۳-۲-۱- تاریخچه و اهداف تأسیس شورای همکاری خلیج فارس
۱۱۰	۲-۳-۲-۱- اهداف تشکیل شورای همکاری خلیج فارس
۱۱۱	۳-۳-۲-۱- عملکرد شورای همکاری خلیج فارس
۱۱۲	دیدگاههای شورا در خصوص امنیت داخلی
۱۱۲	دیدگاههای شورا در خصوص امنیت خارجی
۱۱۳	ایجاد نیروی واکنش سریع
۱۱۳	مانورهای مشترک
۱۱۴	۴-۳-۲-۱- مداخلات صورت گرفته براساس پیمان شورای همکاری خلیج فارس

۱۱۴	۲- ارزیابی مداخلات انجام شده در پیمانهای دفاع جمعی
۱۱۴	مقدمه
۱۱۵	۲-۱-۱- مداخلات پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو)
۱۱۶	۲-۱-۱-۱- ناتو و بحران بالکان
۱۱۶	۲-۱-۱-۱-۱- ناتو و بحران بوسنی هرزگوین
۱۲۲	۲-۱-۱-۲- ناتو و بحران کوزوو
۱۲۹	۲-۴-۱-۲- دخالت ناتو در افغانستان
۱۳۴	۲-۱-۱-۳- دخالت ناتو در لیبی
۱۴۷	۲-۱-۲- بررسی مداخلات انجام شده در پیمان ورشو
۱۴۸	۲-۱-۲-۱- بررسی مداخله ورشو در چکسلواکی
۱۵۰	۲-۲-۱-۲- بررسی مداخله ورشو در مجارستان
۱۵۲	۲-۱-۳- بررسی مداخلات انجام شده در پیمان سپر جزیره (دخالت عربستان در بحرین)
۱۵۵	۲-۱-۳-۱- مشروعیت دخالت نظامی عربستان در بحرین
۱۵۹	۲-۳-۱-۲- نتایج دخالت نظامی عربستان در بحرین
۱۶۱	فصل پنجم: نتیجه گیری
۱۷۰	پیوست ۱: متن پیمان آتلانتیک شمالی
۱۷۵	منابع مورد استفاده
۱۸۷	Abstract

مقدمه

موضوع دخالت در امور داخلی دیگر کشورها تا پیش از تصویب منشور ملل متحد از جمله موضوعاتی بود که با توجه به آزادی عمل کشورها در توسل به زور و آغاز جنگ با دیگران ممنوعیت و محدودیت عام و مشخصی نداشت. لذا، دخالت یا عدم دخالت در امور داخلی دیگران، تابع اراده، خواست، منافع و قدرت کشور مداخله‌گر از یک سو و منافع و قدرت کشور هدف مداخله از سوی دیگر بود. سوای از این چارچوب، تنها ملاک موجود، قراردادها، پیمان‌ها و معاهدات دوجانبه‌ای بود که در زمینه‌هایی چون عدم تعرض، دوستی و اتحاد میان کشورها منعقد می‌گردید و بعضاً در دوره‌ای کوتاه موجبات عدم دخالت دولت‌ها در امور داخلی یکدیگر را فراهم می‌آورد (عباسی اشلقی، ۱۳۸۰: ۸۳).

با تصویب منشور ملل متحد برای نخستین بار ممنوعیت دخالت در چنین اموری صریحاً مورد اشاره قرار گرفت. متعاقب این موضوع، مجمع عمومی ملل متحد نیز قطعنامه‌ها و اعلامیه‌های متعدد بر لزوم رعایت این اصل تأکید نمود. به طور کلی، مبنا و شالوده اصل عدم مداخله را باید در اصول حاکمیت، تساوی کشورها و عناصر به وجود آورنده نظم حقوقی بین‌المللی جستجو کرد. اصولاً شناسایی اصل حاکمیت (به معنی استقلال و آزادی کشورها از هرگونه سلطه‌ی خارجی در تعیین سیاست‌های داخلی و خارجی خویش و تساوی کشورها برطبق قانون) مجاز بودن مداخلات طرف-های ثالث را منتفی می‌کند. با این حال، قلمرو قاعده ممنوعیت مداخله در امور داخلی کشورها هنوز نیز از جمله موضوعات جنجال برانگیز به شمار می‌رود. در این خصوص، برخی از علمای حقوق بین‌الملل از تفسیر موسّع اصل عدم مداخله که بر تفسیر مشابهی از مفهوم حاکمیت پایه می‌گیرد، حمایت و جانبداری می‌کنند و هرگونه مداخله در قلمرو حاکمیت کشورها را به شدت مردود می‌شمارند. از سوی دیگر، گروهی نیز از تفسیر مضیق و محدود اصل عدم مداخله حمایت می‌کنند. به اعتقاد این عده، تفسیر موسّع اصل حاکمیت و تفسیر مشابهی از اصل عدم مداخله، دیگر پاسخگوی تقاضاهای روزافزون بین‌المللی شدن مسئولیت کشورها در قبال حفظ صلح و امنیت بین‌المللی شدن

مسئولیت کشورها در قبال حفظ صلح و امنیت بین‌المللی و حمایت از حقوق بشر نیست. اگر چنین مسئولیت‌های بین‌المللی رو به رشدی، به عنوان یک موضوع حقوقی و قانونی به رسمیت شناخته شود، آنگاه حاکمیت را باید به چشم موضوعی نگریم که از نظر حقوقی بسیار محدودتر از گذشته شده است (عباسی اشلقی، ۱۳۸۰: ۸۵).

با این حساب، پذیرش تفسیر مضیق و محدود از قلمرو اصل عدم مداخله منجر به این می‌گردد که (اگر نه به شکلی عام)، دست کم تحت شرایط و اوضاع و احوال معین که به خوبی توصیف و مشخص گردیده باشد، جایی را برای مداخلات بین‌المللی در امور داخلی کشورها در نظر بگیریم. اما توصیف مجاز بودن مداخلات بین‌المللی به این شکل نشان می‌دهد که در حال حاضر هیچ‌گونه اجماع نظری درخصوص معیار اوضاع و احوال مشخص و اینکه چه نوع اقداماتی در جریان مداخله، قانونی شناخته می‌شود، وجود ندارد. در پژوهش حاضر سعی بر این است که رابطه موجود بین اصل عدم مداخله و پیمان‌های دفاع جمعی را بررسی نماییم و مصادیق این اصل را از دیدگاه پیمان‌های دفاع جمعی مورد نقد قرار دهیم.

فصل اول:

کلیات تحقیق

۱- کلیات تحقیق

۱-۱- سئوالات تحقیق

- (۱) تحول اصل عدم مداخله در طول زمان به چه صورت است؟
- (۲) تحول پیمانهای دفاع جمعی در طول زمان به چه صورت است؟
- (۳) مشروعیت مداخله در قالب پیمانهای دفاع جمعی چگونه است؟
- الف: در چه صورت مداخله پیمان های دفاع جمعی مشروع است؟
- ب: در چه صورت مداخله پیمان های دفاع جمعی نا مشروع است؟

۱-۲- بیان مسأله

دنیای امروز به واسطه ارتباطات گسترده فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و... مقتضیات خاص خود را دارد و اعضای جامعه بین‌المللی به هم وابسته‌تر شده‌اند. این ارتباطات و وابستگی‌ها از یک سو و زیاده‌خواهی برخی از اعضای جامعه بین‌المللی سبب شد که گاهی خواسته یا ناخواسته روابط بین‌المللی، روابطی دوستانه و مشروعی نباشد و امنیت کشورها به خطر افتد و فضای آرام و امن جای خود را به جنگ و خونریزی و چپاول و غارت دهد. یکی از نگرانی‌های اصلی دولت‌ها که برای حفظ و تداوم آن شیوه‌های مختلفی را انتخاب می‌کنند، ایجاد فضای آرام بین‌المللی است. برخی توان نظامی خود را بالا می‌برند؛ عده‌ای به برقرار کردن پیمان‌های دفاعی با دیگران روی می‌آورند و بالاخره، گروهی نیز ترکیبی از این دو استراتژی را برمی‌گزینند (کرمی، ۱۳۸۳: ۲۴).

با آنکه سابقه پیمان‌های دفاع جمعی به اعصار قدیم بازمی‌گردد، اما تنها از دو قرن پیش این موضوع جایگاه ویژه‌ای در سیاست بین‌الملل و سیاست خارجی دولت‌ها پیدا نموده است. اتحاد مقدس، یکی از قدیمی‌ترین پیمان‌های دفاعی است که پس از سقوط ناپلئون توسط امپراتوران و سلاطین اروپا ایجاد گردید و هدفش سرکوب نهضت‌های انقلابی و آزادی در اروپا بود و تدابیر لازم برای سرکوب خلق‌ها و نهضت‌های انقلابی اتخاذ می‌کرد. هزاران تن اسپانیایی، ایتالیایی، یونانی و

غیر یونانی قربانی روش‌های خونین و ارتجاعی اتحاد مقدس گردیدند. در حال حاضر، پیمان‌های دفاعی زیادی وجود دارد. از جمله پیمان ناتو، سازمان پیمان امنیت جمعی و شورای همکاری خلیج فارس که می‌توان گفت همه با هدف دفاع از هم‌پیمانان خود در برابر هجوم دشمنان تشکیل و مطابق حقوق بین‌الملل متحد شدند. جبر موجود سبب شده است که حقوق بین‌الملل که در ابتدای مسیر تکامل خود گام برمی‌دارد (رشته‌ای که در حال تکامل است)، با وضع قوانین متناسب با فضای موجود جامعه جهانی و با در نظر گرفتن عوامل مختلف از جمله حقوق بشر و صلح و پایداری جهانی و... با وضع قوانین مناسب به شیوه خاص خود به نابسامانی‌های احتمالی سامان بخشد (طباطبایی، ۱۳۸۹: ۱۹۰).

حقوق بین‌الملل با وضع اصل عدم مداخله، استقلال، آزادی و حق تعیین سرنوشت ملت‌ها را تضمین کرد. ولی مفهوم اصل عدم مداخله با وجود تأکید فراوان و منابع زیاد، هنوز نامشخص بوده و گاهی تفاسیر گوناگونی از آن می‌شود و رویه کشورها و سازمان‌های بین‌المللی با توجه به منافع آنها در شرایط مختلف، متفاوت می‌باشد. اما آنچه مسلم است، این است که حقوق بین‌الملل معاصر با وضع این اصل و اصول مشابه (حق حاکمیت، حق استقلال و...) می‌خواهد قوانین برابر برای ملت‌ها و کشورها ایجاد نموده و صلح و امنیت پایدار را در جهان حکمفرما کند. اما در این بین، برخی از حاکمین کشورها شرایطی را به وجود می‌آورند و در این شرایط خاص مداخله، امری بدیهی می‌باشد بنابراین، اصل عدم مداخله در برخی شرایط نقض می‌گردد و لذا باید با موارد نقض گسترده حقوق بشر، مبارزه مشروع صورت پذیرد. از این رو، سازمان‌های بین‌المللی به عنوان بازویی برای سازمان ملل متحد به منظور حفظ حقوق بشر و حفظ صلح پایدار جهانی وارد عمل گردند و با مداخله مشروع، اسباب جهان امن را برای بشر فراهم آورند. ولی باید با این مسأله با احتیاط مواجهه گردید؛ چرا که این فرایند مانند شمشیر دولبه است و امکان دارد سازمان‌ها به خاطر منافع دولت‌های عضو، پا را از گلیم خود فراتر نهاده و به بهانه‌های بشردوستانه و مقاصد سیاسی، وضعیت جامعه را وخیم‌تر نمایند.

۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق

با توجه به اهمیت کنونی موضوع مداخله در امور داخلی کشورها توسط کشورهای متخاصم و متجاوز و همچنین نقض قراردادهای بین‌المللی، رابطه پیمان‌های دفاع جمعی و اصل عدم مداخله مورد نقد و بررسی قرار خواهد گرفت. بررسی این رابطه در قالب یک پایان‌نامه، تاکنون در کشور انجام نشده است.

۴-۱- اهداف تحقیق

هدف این تحقیق، بررسی مفهوم اصل عدم مداخله و همچنین پیمان‌های دفاع جمعی است. در این راستا، مفاهیم مرتبط مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته و پیمان‌های دفاع جمعی مانند ناتو، ورشو، پیمان همکاری خلیج فارس سپر جزیره و... مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. از دیگر اهداف این تحقیق، بررسی مشروعیت و قانونی بودن این پیمانها و همچنین بررسی مصداق نقص اصل عدم مداخله در این پیمان‌ها می‌باشد.

فصل دوم:

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۱-۵- پیشینه تحقیق

با توجه به اهمیت موضوع اصل عدم مداخله و نیز پیمان‌های دفاع جمعی در حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشورها- مخصوصاً ایران- که دارای اهمیت ژئوپلیتیک قابل توجهی در منطقه است، تحقیقات زیادی بر روی این دو موضوع صورت گرفته است که برخی از آنها به قرار زیر می‌باشد:

۱- مسعود رضوانیان رهقی (۱۳۷۳) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود تحت عنوان مداخلات بشردوستانه از نگاه حقوق بین‌الملل معاصر به بررسی جایگاه حقوق بشر در روابط بین‌الملل پرداخت و ارگان‌های ناظر بر اجرای حقوق بشر در سازمان ملل متحد را معرفی نموده است. وی در این پایان‌نامه به بررسی اهداف و اشکال مداخله بشردوستانه پرداخت و مداخلات بشردوستانه با تعقیب اهداف سیاسی، نظامی و اقتصادی را مورد ارزیابی قرار داده است.

۲- سیدمحمد اکبری (۱۳۷۸) در مقاله‌ای تحت عنوان "اصل عدم مداخله"، اصل عدم مداخله را از جوانب مختلف و همچنین در شرایط مختلف سیاسی مورد نقد و بررسی قرار داده و اهمیت آن را ارزیابی نموده است.

۳- محمدرضا ضیایی بیگدلی (۱۳۸۰) در مقاله‌ای تحت عنوان "نگرشی نو به مفهوم مداخله بشردوستانه" به بررسی مفهوم کلی مداخله بشردوستانه و جایگاه آن در سلسله مراتب اصول حقوق بین‌الملل پرداخته و آن را از لحاظ حقوقی و نظری مورد ارزیابی قرار داد و مشروعیت آن را بررسی نموده است.

۴- سیدبهنام مهردل (۱۳۸۶) در مقاله‌ای تحت عنوان "حقوق بین‌الملل بشردوستانه و اصل عدم مداخله" در امور داخلی کشورها به بررسی موارد تاریخی از مداخله بشردوستانه پرداخته و مشروعیت آنها را مورد نقد و بررسی قرار داده است.

۵- هومن موثق (۱۳۸۸) در مقاله‌ای تحت عنوان "اصل عدم مداخله در امور داخلی دولت‌ها" به بررسی مفهوم و دامنه اصل عدم مداخله پرداخته است.

۶- مجید عباسی اشلقی (۱۳۸۸) در مقاله‌ای تحت عنوان "مداخلات بشردوستانه و اصل عدم مداخله" به بررسی رابطه سازمان ملل و اصل عدم مداخله پرداخته و اقدامات مجمع عمومی و شورای امنیت را برشمرده است.

- ۷- سیدمصطفی میرمحمدی (۱۳۸۸) در مقاله‌ای تحت عنوان "اصل عدم مداخله دیپلماتیک" به بررسی اصل عدم مداخله دیپلماتیک در حقوق بین‌الملل و حقوق اسلام پرداخته است.
- ۸- دکتر عباس مصلی‌نژاد (۱۳۹۰)، در مقاله‌ای تحت عنوان "ایران و ضرورت تشکیل پیمان دفاعی: رهیافت‌ها و فرایندها" به بررسی اهمیت بهره‌گیری از پیمان دفاعی پرداخته و بیان نموده که سازماندهی پیمان‌های دفاعی در چارچوب رهیافت نئورئالیسم تدافعی و اصل موازنه تهدید دارای اهمیت قابل توجهی است.
- ۹- سیدرضا آهن‌چی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای تحت عنوان "شورای همکاری خلیج فارس" به بررسی زمینه تشکیل شورا، جهت‌گیری غرب در برابر شورا و همچنین سیاست‌ها و موضع‌گیری‌های شورا در قبال جمهوری اسلامی ایران پرداخته است.
- ۱۰- محمدجواد جاوید و عقیل محمدی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای تحت عنوان "نسبت اصل عدم مداخله در حقوق بین‌الملل معاصر و اصل حمایت از مستضعفین در حقوق اسلامی" به بررسی اصل اسلامی حمایت از مستضعفین به عنوان عاملی مهم که زیرساخت‌های نظری و عملی بخشی از روابط خارجی ایران را تعیین می‌نماید، پرداخته‌اند.

فصل سوم :

روش تحقیق

۱-۶- روش تحقیق

۱-۶-۱- نوع روش تحقیق

روش تحقیق در این پایان‌نامه به صورت همزمان توصیفی-تحلیلی است که پس از بیان و ترسیم وضعیت موجود بر اساس مبانی نظری مرتبط و مباحث حقوقی با نیم‌نگاهی به مقررات و ساز و کارهای سابق مورد تحلیل قرار خواهد گرفت و پیشنهادات اصلاحی به مناسبت ارائه خواهد شد.

۱-۶-۲- روش گردآوری اطلاعات

نحوه گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و با ابزار فیش برداری خواهد بود.

۱-۷- سازمان‌دهی تحقیق (پلان)

در این پژوهش سعی بر این است که ابتدا مفهوم مداخله و اصل عدم مداخله تبیین گردد؛ سپس روند تکامل اصل و اصول مرتبط بررسی شود و در ادامه با بررسی پیمان‌های دفاع جمعی و مداخله آنها در امور کشورها به انواع مداخله مشروع و نامشروع پرداخته شود و در نهایت نتیجه‌گیری صورت گیرد.